

راهنمای آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی

ویراستار: جرج کلوسکو

تاریخ فلسفه سیاسی

(۱۶)

بنیادهای مدرن لیبرالیسم کلاسیک

میری کالینز

ترجمه علی گنجی‌نژاد

تصویر نشر

سرشناسه	: کالینز، جفری آر، ۱۹۷۰-م.
	-Collins, Jeffrey R., 1970
عنوان و ناشر	: بنیادهای اولیه مدرن لیبرالیسم کلاسیک/جفری کالینز؛ ترجمه علی کمالی نژاد؛ ویراستار مهرانگیز اشراقی.
مشخصات نشر	: تهران: قصیده سرا، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۶ ص.
فروست	: این کتاب آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی: تاریخ
	فلسفه سیاسی، ۱۶/۱ دبیر مجموعه: بهنام جودی
شابک	: دوره ۷-۶: 978-600-8054-25-2؛ 978-600-8054-25-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب حاضر ترجمه مقاله‌ای با عنوان "The Early Modern Foundations of Classic Liberalism" از کتاب "The Oxford handbook of the history of political philosophy" با ویراستاری جرج کلووسکو است.
موضوع	: آزادخواهی (Liberalism)
شناسه افزوده	: کمالی نژاد، علی، ۱۳۵۹-
شناسه افزوده	: کلووسکو، جورج، ۱۹۵۰-م. (Klosko, George)
شناسه افزوده	: دبیر مجموعه: بهنام جودی
رده بندی کنگره	: JC۵۷۴
رده بندی دیویی	: ۳۲۰/۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۸۲۳۳۱۵

قصیده سرا

بهنام آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی

(۱۶)

بیت مجموعه: بهنام جودی

بنیادهای مدرن براليسم کلاسیک

جعفری کالانز

ترجمه علی سادات

ویراستار: مهرانگیز اشرفی

طرح جلد: آروین رفیع زاده

آماده سازی قبل از چاپ: آرمینا رفیع زاده

چاپ و صحافی: قشقایی

چاپ اول: ۱۴۰۳ تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک دوره: ۷-۲۰-۸۰۵۴-۶۰۰-۹۷۸

شابک: ۲-۲۵-۸۰۵۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

تلفن: ۶۶۹۷۲۸۷۰

پست الکترونیک: ghasidehsara@gmail.com

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۷	یادداشت میر مجموعه
۱۴	بنیادهای مدرنیسم البسم کلاسیک
۱۴	مقدمه
۲۳	مجادله بزرگ: هابز و سنت جبرال
۳۹	تأثیر فراگیرتر انقلاب انگلستان
۴۹	دو مسیر لیبرالیسم: اسپینوزا و لاک
۶۹	منابع

دادداشتِ دبیرِ مجموعه

آثار و تألیفاتِ حوزه فلسفه سیاسیِ اروپایی و تاریخِ آن در ایران و به زبان فارسی، در قیاس با ادب موجود در این حوزه، محدود و اندک است. عمده این آثار هم کتاب‌هایی حجیم و چندجلدی هستند که مطالعه آن برای اغلب کتاب‌خوان‌ها، به‌ویژه دانشجویان، دشوار است. به همین دلیل، فقط تعداد معدودی از علاقه‌مندان، اساتید و پژوهشگران، از این آثار استقبال و می‌کنند. این در صورتی است که در زبان‌های اروپایی، به‌ویژه انگلیسی، در حوزه اندیشه سیاسی، فلسفه سیاسی، نظریه سیاسی و تاریخ از آثار متنوعی وجود دارند که از زوایای گوناگون مطالب، نظرات و ایده‌هایی مختلف را طرح و بررسی می‌کنند. از آنجایی که تفکر فلسفی عالی‌ترین نوع اندیشیدن است و سابقه‌ای بیش از دو هزار ساله در تاریخ اندیشه دارد، بر آن شدیم آثاری که ایده‌ها و مفاهیم بنیادین فلسفه سیاسی را به‌صورت «راهنما» در اختیار خوانندگان ایرانی، به‌ویژه دانشجویان، قرار می‌دهند، ترجمه کنیم و به چاپ برسانیم.

The Oxford Handbook of the History of مجموعه

Political Philosophy (Oxford Handbooks, 2011) (راهنمای آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی)، به ویراستاری جرج کلوسکو، از آن دست آثار است که مباحث پایه‌ای و بنیادی تاریخ فلسفه سیاسی را از چند زاویه به بحث می‌گذارد. این مجموعه متشکل است از مجموعه مقالاتی که در یکی از معتبرترین دانشگاه‌ها و انتشارات در سطح جهان، یعنی آکسفورد، منتشر شده است. ویژگی‌های منحصر به فرد هریک از این مقالات آن را از سایر آثار این حوزه متمایز می‌کند.

راهنمای آکسفورد در چهار بخش کلی تدوین شده است: بخش نخست تحت عنوان «روش»، نظریه‌هایی درباره روش مطالعه و پژوهش در تاریخ فلسفه سیاسی را مطرح و در چند مقاله آن‌ها را بررسی می‌کند. بخش دوم به تاریخ فلسفه سیاسی، از یونان تا زمانه معاصر، می‌پردازد. عمدتاً به جای تمرکز صرف بر آرای فیلسوفان سیاسی، اندیشه‌های آنان را در مکاتب و برهه‌های تاریخی، به لحاظ اهمیت و تأثیرگذاری، ارائه می‌کند؛ بخش سوم به مفاهیم اساسی اندیشه سیاسی، از قدیم تا امروز، مانند دولت، حاکمیت، قرارداد اجتماعی، فمینیسم و... اختصاص دارد؛ بخش چهارم نیز به‌طور محدود به تاریخ فلسفه سیاسی در شرق می‌پردازد. همان‌گونه که از بخش‌بندی این مجموعه پیداست، با نثری جامع و کامل روبه‌رو هستیم که هر مخاطب علاقه‌مند، دانشجو، پژوهشگر و استاد در حوزه علوم انسانی نیازمند دسترسی به آن است. یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های این راهنما این است که مجموعه مقالات آن به قلم متخصصان و پژوهشگران شناخته‌شده، با پراکندگی جغرافیایی، از آمریکا گرفته تا اروپا و استرالیا و از دانشگاه‌های گوناگون است که هریک آثار و تألیفاتی درباره مقاله ارائه‌شده برای این مجموعه، دارند که خود نکته حائز اهمیت است برای افرادی

که بخواهند مطالب بیشتر و مفصل‌تری در این باره بخوانند. این ویژگی‌ها موجب شد برای ترجمه این مجموعه مصمم‌تر تلاش کنیم. تصمیم گرفتیم هر چهار بخش این مجموعه را منتشر کنیم و ترجمه آن‌ها را به اساتید و پژوهشگرانی ایرانی بسپاریم که در این حوزه مطالعاتی داشتند و آثاری نیز منتشر کرده یا سال‌ها در دانشگاه آن‌ها را تدریس کرده‌اند. از این‌روی، برای چاپ این مجموعه مقالات بهتر دیدیم که به جای گنجاندن آن‌ها در دو یا سه جلد حجیم، هر مقاله را در یک جلد مجزا و کم‌حجم منتشر کنیم تا هر مخاطب حسب نیاز خود، اقدام به تهیه یک جلد یا کلی مجموعه به نسبت در این راستا از همکاری انتشارات قصیده‌سرا و مدیر محترم آن، جناب آقای لطیف رفیع‌زاده، بهره‌بردیم تا با چاپ و نشر این مجموعه ارزشمند تا حدی پاسخگوی نیاز علاقه‌مندان به مباحث فلسفه سیاسی باشیم. امید داریم حاصل این تلاش و همکاری، دایره تنگ مخاطبان این مقولات را گسترش دهد و افراد بیشتری را جذب مطالعه این مباحث کند.

در خصوص ترجمه نیز ذکر چند نکته ضروری است. ترجمه یک اثر از یک زبان بیگانه، محدودیت‌های خاصی خود را دارد و به‌ویژه مترجم متن‌های تخصصی با چالش‌ها و مخاطراتی روبه‌روست که دقت بیشتری را می‌طلبد. اما در برخی موارد با دقت صرف نیز نمی‌توان به ترجمه‌ای قابل قبول دست یافت؛ چراکه اگر ترجمه را صرفاً معادل‌یابی واژه‌ها و اصطلاحات از زبان مبدأ به زبان مقصد تلقی کنیم، ممکن است برای بعضی از مفاهیم در زبان مقصد معادلی وجود نداشته باشد؛ برای مثال ما با مفاهیمی در زبان‌های دیگر، مانند زبان انگلیسی، مواجه هستیم که در تجربه تاریخی ما یا زبان‌های دیگر سابقه‌ای نداشته و مفهوم‌سازی نشده است. این حتی گاهی موجب شده تا مفهومی خاص عیناً و بدون

ترجمه در زبانی دیگر، برای مثال فارسی، به کار رفته و جا افتاده است؛ مثل مفهوم «مدرنیته». همچنین پیش آمده است که برخی از اصطلاحات یا مفاهیم به درستی ترجمه نشده‌اند و طی استمرار استفاده غلط، معادل‌هایی دقیق نیز برای آن‌ها در زبان فارسی نداریم. برای مثال، مفاهیم «state» و «government» در زبان فارسی که به ترتیب باید «دولت» و «حکومت» ترجمه شوند، به فارسی برعکس و به جای یکدیگر استفاده شده‌اند و بین اهالی رشته علم سیاسی به غلط جا افتاده‌اند. صرف‌نظر از معادل‌های آن‌ها در زبان‌های دیگر، به لحاظ تاریخی نیز ما این دو را به جای یکدیگر و اشتباهاً استفاده کرده‌ایم. مثال دیگر، مفهوم اروپایی «nation» است که «تقریباً» به اشتباه و بدون توجه به پیشینه تاریخی آن در ایران، از زمان تجار به «ملت» ترجمه شده است. مفهوم ناسیون یا به انگلیسی نیز در جهان اروپایی ابداعی جدید است که با فروپاشی امپراتوری عثمانی و از سده‌های ۱۵-۱۶م به این سو، به تدریج، در معنایی مدرن استفاده شد که مبنایی «نژادی - قومی» داشت و مردمان اروپایی در برابر تحول خودشان، عمدتاً به دست دولت‌هایشان تبدیل به «ناسیون» شدند یعنی یک قوم و نژاد با یک زبان مشخص در محدوده جغرافیایی مشخص. به این ترتیب، مفهوم «nation-state» نیز در این تحول تاریخی در اروپا پدیدار شد، به گونه‌ای که دولت‌های اروپایی با خرد کردن قیومیت کلیسای کاتولیک رُم و پاپ، «ناسیون» خود را ایجاد کردند که در زبان فارسی به «ملت‌سازی» تعبیر و تبدیل به دولت‌های «ملی» شدند. اما تاریخ تحول مفهوم «ملت» در جهان ایرانی، تماماً تحولی متفاوت را نشان می‌دهد. برای مثال، مفهوم «ملت» در ایران که ریشه و سبقه‌ای «دینی» دارد، برخلاف اروپا، ابداع دولت‌ها نیست، بلکه به‌طور طبیعی و در درازای تاریخ چند هزاره‌ای ایران و از

«وحدت متکثر» مردمان و قوم‌های گوناگون پدیدار شد و با مفهوم «ایران» تجلی یافت و اکنون «ایران» تبدیل به مفهومی شده است که هم به معنای ملت است و هم دولت و به جای «nation» که بر قوم و نژاد مبتنی است، عمدتاً مفهومی تاریخی - فرهنگی دارد. از سوی دیگر، «ملت ایران» به لحاظ تاریخی نه ساخته دولت‌ها و سلسه‌های حاکم بر ایران، که البته دستی در تقویت و در مواقعی تضعیف ایرانیست داشته‌اند، بلکه درست برعکس تجربه اروپاست. لذا، با توجه به تاریخ تحول مفاهیم، نمی‌توان مفهوم «nation» را با مفهوم «ملت» در زبان فارسی دقیقاً هم‌معنی و معادل دانست. از این روی، ترجمه واژه «nation» مفاهیمی مانند «nation» و «ملت»، می‌تواند موجبات بدفهمی و سوء تفاهم‌هایی را فراهم کند که با ورود ایدئولوژی‌های چپ، ایدئولوژی‌های و پُست‌مدرن به جامعه ما، با طرح مباحث «اقوام»، «اراسته‌گرایی» و... توهماتی خطرناک مانند «ملت‌های ایران را ایجاد رساند» یا «تضعیف «ایران» واقعی را فراهم کند. بر همین پایه، نگارنده این‌طور تا جایی که در توان داشته، در مواردی از این دست - در نگاه‌های خطرناکی چون مثال «nation» و «ملت» - با مترجم‌های معرّم این مجموعه وارد گفت‌وگو شده و پیشنهادهایی ارائه کرده است. در چند هیچ اجبار یا تحمیلی در کار نبوده و در نهایت خود مترجم‌ها تصمیم گرفته‌اند که چه معادل‌هایی را انتخاب کنند.

مشکلات به مواردی که اشاره کردیم محدود نمی‌شود. برخی از مفاهیم و اصطلاحات تخصصی، تاریخ تحول معنایی گسترده‌ای دارند، به گونه‌ای که در جهان اروپایی نیز این دقت را دارند که وقتی از این مفاهیم استفاده می‌کنند به تاریخ و معانی گوناگون آن نظر داشته باشند. برای مثال، مفهوم «constitution» است که اغلب به «قانون اساسی» ترجمه می‌شود. در حالی که عمدتاً بعد از انقلاب

۱۷۸۹م فرانسه بود که چنین معنایی به آن اطلاق شد و پیش از آن دامنه معنایی گسترده‌تر «نظام»، «تشکیلات»، «اساس»، «نظام‌نامه»، «قانون اساسی» و... داشته است. مترجم و مخاطب محترم بایستی به هنگام ترجمه و مطالعه در نظر داشته باشد که کاربرد این مفهوم در یونان باستان، سده‌های پایانی قرون وسطی یا طی رنسانس، نمی‌تواند کاربردی «دقیقاً» به معنای «قانون اساسی» داشته باشد؛ چراکه در تجربه فکری و مفهومی اروپایی طی این دوره‌ها هنوز نظریات درباره تدوین «قانون اساسی»، «تأسیس دولت» به معنای مدرن، «حاکمیت مردم»، «اراده عمومی» و غیره که مفاهیم هم خانواده آن، دامنه معنایی مرتبط هستند، وجود نداشته است. در نتیجه، در دوران پیش از مدرنیته، هرگاه این مفهوم در متون نویسندگان به کار رفته است به معنای امروزی «قانون اساسی» نیست. مثال دیگر، اطلاق «نظام» مانند «دولت» یا «دولت - شهر» به شهرهای یونان باستان است؛ البته این اشتباه حتی نزد خود اروپایی‌ها نیز رایج است و پس از انتشار تحقیقات جدید در حوزه تاریخ مفاهیم و تاریخ ایده‌ها و مفاهیمی که متفکرانی مانند کارل اشمیت، راینهاردت کوزلک، لئو اشتراوس، کرنستین اسکینر و بقیه درباره مفهوم دولت و تاریخ پیدایش آن و معاینات گذشته مطرح کردند، امثال لئو اشتراوس تصریح کردند که «پولیس» یا «شهر»های یونان باستان نمی‌تواند دقیقاً از معادل «دولت» و «دولت - شهر» استفاده کرد؛ چون در شهرهای یونانی با «نظام» و تشکیلاتی که طی امپراتوری رُم، پادشاهی‌های قرون وسطایی و نظام‌های سیاسی مدرن تحت عنوان «دولت» می‌شناسیم، مواجه نیستیم.

مثال‌هایی از این دست بسیار است؛ اما هدف ما در این مجال فقط نشان دادن سختی‌ها و محدودیت‌های پژوهش، ترجمه و

مطالعه تاریخ اندیشه است و ذکر این نکته که در ترجمه این مقالات، تاریخ تحول این مفاهیم مد نظر بوده و تلاش شده است برگردان هر مفهوم تناسب لازم با هر برهه تاریخی یا نزد متفکر مربوطه را داشته باشد؛ در عین حال که آن مفاهیم به زبان اصلی در پانویس آورده شده است تا مخاطب با دقت بیشتری متن را مطالعه کند. از همین روی، نمی‌توان مفاهیم و ایده‌ها در هر زبان را با ریاضیات قیاس کرد و نتیجه گرفت که برای مثال، چون اعداد در همه زبان‌ها یک معنا دارند و فقط صورت نوشتاری آن‌ها متفاوت است، پس زبان و مفاهیم نیز از همین دسته‌اند. زبان‌ها هر کدام تاریخ، تحولات و مفاهیم خاص خود را دارند و هر کدام از مفاهیم در زبان‌ها می‌تواند معنی متفاوت داشته باشد؛ چراکه تجربه‌های متفاوت تاریخی را منعکس کرده و در عین حال برخی تحولات و تجارب تاریخی نیز شکل داده‌اند که هریک از آن‌ها می‌تواند منحصر به یک کانسپت یا زمینه مشخص باشد، حتی برخی واژه‌ها و اصطلاحات در زبان‌های مشخص ابداع و وارد زبان‌های دیگر شده‌اند و گاهی معانی جدید و متناقض یافته‌اند. درنهایت، امید است که تلاش و دقت مترجمان مجموعه رضایت خوانندگان را جلب کند. از همه مترجمان این مجموعه، انتشارات قصیده‌سرا و همه آنهایی که در انتشار این مجموعه نقش داشته‌اند، سپاسگزاری می‌شود.

بهنام جودی^۱